

Phil Davison

Esteban Volkov, Trotskijs dotterson och bevarare av lågan, har avlidit, 97 år gammal

Washington Post, 22 juni 2023

Esteban Volkov avled den 16 juni vid 97 års ålder i Tepoztlán i Mexiko. Volkov hade ägnat de sista decennierna av sitt liv åt att bevara arvet efter sin morfar Leo Trotskij, den landsförvisade ryske revolutionsledaren, som mördades i Mexiko 1940 på uppdrag av ärkerivalen Josef Stalin. Som fjortonåring hade Volkov varit vittne till morfaderns sista andetag.

Esteban Volkov [Foto från Leon Trotsky House Museum / CC BY-NC 2.0]

Volkov hade bott i Coyoacán, en förstad till Mexico City, ända sedan han 13 år gammal blivit omhändertagen av sin morfar. Hans dotter Nora Volkow, som stavar efternamnet annorlunda, har bekräftat dödsfallet, men angav inte någon närmare orsak. Hon sade att hennes far blivit blind tidigare i år och då tagits in på ett vårdhem i Tepoztlán, en stad söder om Mexikos huvudstad.

Esteban Volkov var pensionerad kemiingenjör när han 1990 öppnade ett museum i det hus på Calle Viena i Coyoacán, där han bott tillsammans med sin morfar. Museet öppnades samtidigt som kalla kriget tog slut, ett år före sammanbrottet av den sovjetstat som Trotskij tillsammans med Vladimir Lenin varit med om att grunda.

Syftet med utställningslokalen var att ge ny uppmärksamhet åt den man som Stalin drivit i landsflykt under maktkampen i Sovjetunionen efter Lenins död 1924. Stalin framställde Trotskij som revolutionens fiende och försökte utplåna varje spår av honom i sovjetisk historia.

Leo Trotskij-museet förvaltas nu av den mexikanska staten och har över 50 000 besökare om året.

Trotskij ville att dottersonen för sin egen säkerhet skulle hålla sig från politiken, ett råd han också lydde. Museet är inte tänkt som något tempel över morfaderns politik, utan vill skildra den politiska banan hos en man som föddes som Lev Davidovitj Bronstein och kom från en förmögen judisk familj.

Volkov själv föddes som Vsevolod Volkov Platonovitj Bronstein den 7 mars 1926 i Jalta på det Krim som varit en del av det ryska imperiet och förblev så under sovjettiden. När Ukraina 1991 uppnådde självständighet från ett Sovjetunionen i spillror blev Krim en del av Ukraina, vilket det fortfarande är trots att det sedan 2014 ockuperas av ryska styrkor.

Volkovs mor Zinaida var en av Trotskijns två döttrar. Pappan, Platon Volkov, var anhängare till Trotskij. Han arresterades och försvann i Stalins fängelser där han ska ha blivit mördad av regimen.

Zinaida tilläts lämna Sovjetunionen med sin då femårige son för att besöka fadern, som befann sig i exil på en ö i Turkiet, nära Istanbul. Av skäl som Volkov skulle få vetskap om först flera decennier senare blev hans bara något år äldre halvsystem Aleksandra kvarlämnad – det skulle dröja 57 år innan de återsågs.

Trotskij var orolig för dotterns och dottersonens säkerhet och såg 1932 till att de kunde bege sig till Berlin. Kort därpå insjuknade Zinaida i tuberkulos. Sorgtyngd och deprimerad tog hon enligt sonen livet av sig genom att hålla huvudet nära en gasugn i deras bostad.

Vänner skickade pojken till en skola i Wien, som drevs av självutnämnda ”lärjungar” till psykoanalysens lärofader Sigmund Freud. 1934 tog hans morbror Lev Sedov honom till Paris. Fyra år senare avled Sedov på ett sjukhus i Paris efter en blindtarmsoperation. De flesta historiker anser att han blivit förgiftad av Stalins agenter.

Volkov skulle senare konstatera att sammanlagt 30 släktingar till honom hade dödat av eller försvunnit under Stalins regim, alternativet tagit sina liv i likhet med hans mor. Han skulle snart bli skickad till Mexiko för att bo hos sin morfar, som kallade honom Esteban i det spansktalande landet.

Trots att avståndet till Europa kunde tyckas långt gick Volkov ingalunda säker. I maj 1940 träffades han i foten av en kula under ett mordförsök på Trotskij i dennes hem. Beväpnade män ledda av den mexikanske muralmålaren och Stalinsympatisören David Alfaro Siqueiros övermannade säkerhetsteamet och pepprade Trotskijns sovrum fullt med kulor från automatvapen.

Trotskijns hustru knuffade in sin man i ett hörn och båda överlevde. Men attentatsmännen besköt också sovrummet intill, där pojken Volkov låg och sov. ”Jag hade stor, stor tur”, sade han 2012 i en intervju med den spanska tidningen *El País*. ”En av attentatsmännen avlossade sex skott mot min madrass, men jag hade hoppat ner under sängen. Jag minns det förfärliga oväsendet och lukten av krut.”

Bara någon månad senare, den 20 augusti, kom Volkov precis hem från skolan när han såg den dödligt sårade men fortfarande trotsigt upprätt stående Trotskij i armarna på sina livvakter och hustrun Natalja Sedova.

”Ta undan pojken. Det här ska han inte behöva se!”, minns han morfadern skrika.

Mördaren, den spanskfödde stalinisten Ramón Mercader, hade nästlat sig in i hemmet under täckmantel av att vara en beundrare och till sist attackerat Trotskij med den ishacka han gömt i sin överrock.

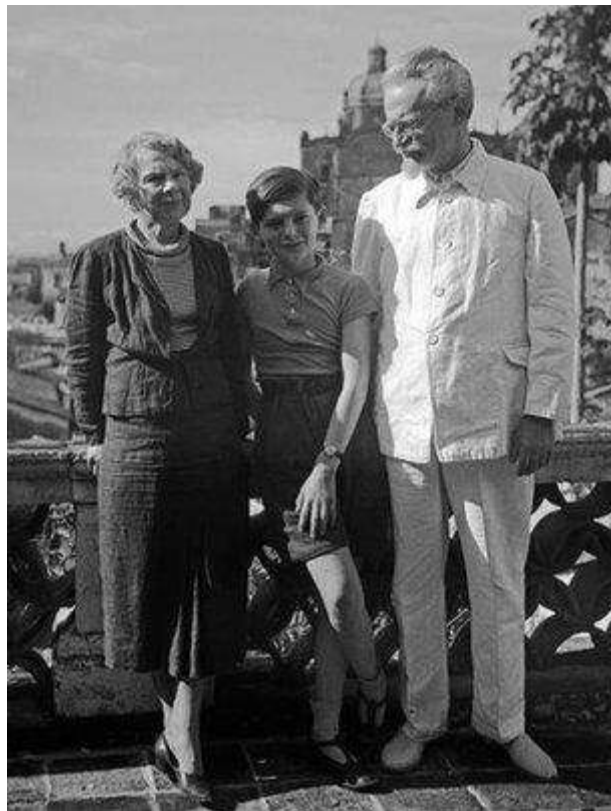
Volkov såg morfaderns blodiga kropp föras bort på en bår. Trotskij, som tillsammans med Lenin varit med om att störta det ryska imperiet genom bolsjevikrevolutionen 1917, dog av sina skador dagen därpå, 60 år gammal.

Mercader dömdes och tillbringade nästan 20 år i fängelse i Mexiko. Han fördes därefter till Sovjetunionen där han hyllades som en hjälte. Mercader var vän till Kubas ledare Fidel Castro och dog i lungcancer 1978 i Havanna.

Efter mordet var det Trotskijs andra hustru Natalja, som tog hand om Volkov under tonåren. Vid Nationella autonoma universitetet i Mexiko avlade han examen som kemiingenjör. Han arbetade sedan som kemiingenjör vid det mexikanska läkemedelsbolaget Syntes och genom sitt arbete med syntes av steroidhormoner var han inblandad i utvecklingen av p-pillret.

Han var gift med Palmira Fernández från 1953 till hennes bortgång 1997. Förutom Nora, chef för nationella institutet mot drogmisbruk i Bethesda i Maryland, finns tre döttrar i livet; Veronica, Patricia och Natalja, fem barnbarn och två barnbarnsbarn.

Under en stor del av sitt liv var det inte mycket Volkov kände till om vad som hänt halvsystemen Aleksandra. I slutet av 1980-talet blev han uppringd av den franske historikern Pierre Broué, som kunde berätta att hon var i livet och bosatt i Moskva, men döende i cancer. Under sovjetledaren Michail Gorbatsjovs glasnostpolitik fick Volkov 1988 tillstånd att besöka Aleksandra.

Natalja Sedova, Esteban Volkov och Trotskij

”Aleksandra hade alltid varit störd av att det var mig som vår mor tog med sig”, berättade Volkov vid den tiden för tidningen *Workers Vanguard*. ”Broué var den förste som kom på varför. I utresehandlingarna hade Stalin gjort klart att hon bara fick ta med sig sitt yngsta barn.” (Aleksandra fick också sitta årtal i ett arbetsläger i Kazachstan, som då tillhörde Sovjetunionen, som en del av en grupp släktingar till ”folkfiender”. Hon frigavs efter Stalins död 1953.)

Volkov betecknade återföreningen med Aleksandra som bitterljuv. De kunde nästan inte kommunicera med varandra eftersom han glömt all ryska och hon varken talade spanska, engelska eller franska. Vid en presskonferens sade han ändå att ”det var lite som några skeppsbrutna som räddats upp på stranden”.

Under sitt besök tog Volkov också tillfället att försöka få sovjetstaten att rentvå den förtalade morfaderns namn. I decennier hade det varit tabu bara att nämna hans namn. (Han har aldrig officiellt rehabiliterats.)¹

Nora Volkow minns sin far som ”en osedvanlig man som till mig fört vidare sin passion för vetenskap, rättvisa och sanning och som varit en inspiration genom sin motståndskraft. Han tyckte om naturen, berg och hav, och älskade musik. Sjostakovitj och Stravinskij var favoriterna. In i det sista ägnade han sig åt promenader och dog till och med under en promenad, utanför vårdhemmet.”

Lästips

Volkovs död har även kommenterats i svensk vänsterpress:

[Esteban Volkov \(1926–2023\)](#) (*Arbetarmakt*)

Internationalen nr 27 2023 (finns dock ej på nätet)

Se även:

[In honour of Esteban Volkov \(1926-2023\)](#) (*Fourth International*)

[Esteban Volkov, Leon Trotsky's grandson, has died](#) (ryska exiltidningen *Meduza*)

[Leon Trotsky Was My Grandfather](#) (intervju med Volkov i *Jacobin*)

Om mordet på Trotskij:

Julian Gorkin: [Mordet på Trotskij](#) (bok)

Teres Pàmies; [Ramón Mercader – Slutfört uppdrag](#) (förf, var ledande katalansk kommunist)

[Den berömde mexikansk målaren Siqueiros erkänner mordförsök på Trotskij](#)

[Den mexikanske kommunistledaren Valentín Campa avslöjar mordförsök på Trotskij](#)

¹ En av Volkovs sista insatser för att bevara minnet av Trotskij var att skriva ett upprop som fördömde den ryska Trotskij-serie som Netflix sände under 2019. Uppropet undertecknades av ett stort antal historiker och andra. Uppropet, ”Netflix och Rysslands regering eniga bakom lögnerna om Trotskij”, ingår i artikelsamlingen [Vänsterpress om Trotskij-serie på Netflix](#)